

Проектот е финансиран
од Европската Унија

**Промовирање на транспарентност и
одговорност во јавната
администрација**

Овој документ е подготвен во рамките на ИПА 2 проектот „Промовирање на транспарентност и отчетност во јавната администрација“, финансиран од страна на Европската Унија, а имплементиран од страна на конзорциум предводен од PwC. Наодите, заклучоците и ставовите изразени во овој документ во никој случај не треба да смета дека ги одразуваат политиките или мислењата на Европската Унија. Документот е единствена одговорност на авторот.

Проект „Промовирање на транспарентност и отчетност во јавната администрација“

Анализа на примената на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер со препораки за унапредување на системот за слободен пристап до информациите

Автор

М-р Данче Даниловска-Бајдевска

Скопје, Август 2022 г.

1. Вовед

Целта на овој документ за јавни политикиⁱ е да направи преглед на состојбите поврзани со досегашното спроведување на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактерⁱⁱ во Република Северна Македонија (во понатамошниот текст: Законот) од започнувањето на примената за Законот, од 30.11.2019 г. па до крајот на третиот квартал на 2022 г. При анализата на податоците земено е предвид ограничувањето на примената на Законот во првата година од имплементацијата, бидејќи е светска пандемиска година предизвикана од Ковид-19 во која во државата во одреден период, од март до јуни 2020г., работите се извршуваа во вонредна состојба. Документот дава препораки за унапредување на остварувањето на правото за слободен пристап до информации од јавен карактер, преку: (а) воведување механизми и активности за унапредување на спроведувањето на Законот кој е во сила и (б) препораки за понатамошно изменување и дополнување на Законот.

Со цел да се вкрстат наодите од имплементацијата на Законот кои се идентификувани од страна на Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер и граѓанското општество, со искуствата на имателите на информации и барателите, беа организирани две дебати (фокус групи). Едната со службени лица за посредување со информации, а другата со претставници од здруженија и фондации, за да ги споделат своите искуства како баратели, да ги идентификуваат проблемите и предизвиците остварувањето на правото на слободен пристап до информациите. Дебатите (фокус групите) беа организирани во рамките на ИПА2 проектот „Транспарентност и отчетност на јавната администрација“, финансиран од ЕУ, а спроведуван од конзорциум предводен од PwC. Двете дебати беа модерирани, тематски насочени, од надовершни експерти на проектот, со цел да се идентификуваат недостатоците и предизвиците при спроведувањето на Законот, како и да се структурираат предлозите за унапредување на остварувањето на правото за слободен пристап до информации од јавен карактер, како еден од начините за градење на отворени, транспарентни и отчетни институции и алатка за борба против корупцијата. Документот за јавни политики е наменет за стручната јавност и за дополнителна стручна расправа, со цел да се овозможи на експертите од областа да дадат мислење за дадените заклучоци и препораки за унапредување на остварувањето на правото за слободен пристап до информации од јавен карактер. Документот ќе биде искористен за застапување пред креаторите на политики за овозможување на механизми и активности за засилена имплементација на Законот за што е потребно да бидат одделени дополнителни финансиски средства од државниот буџет, како и за идни измени и дополнувања на Законот.

Клучните теми на дискусија на дебатата со службените лица кај имателите на информации беа во однос на искуствата на службените лица во примената на Законот во однос на: листата на информациите; обврските за активна транспарентност и внатрешните прилагодувања кај имателите на информациите; постапката за остварување на правото на слободен пристап (рок за одговор на поднесено барање, дополнување на барањето, препраќање на барањето, делумен пристап, постапување по барањето/молк на администрацијата); практиката на објавување на информациите кои се еднаш подготвени за барател по поднесено барање за слободен пристап; практикувањето на правилата за надомест на трошоците за посредување со информациите и др. Дополнително, службените лица за слободен пристап до информациите ги идентификуваа потешкотиите при имплементирање на Законот во случаите кога добиваат

непрецизни барања; начинот на постапување во случаите кога не постојат внатрешни (интерни) постапки за подготовка на одговорот од одделенијата, односно секторите кај имателот на информацијата; и надминувањето на проблемите со недостаток на кадар и време, и континуирана едукација на одговорните и службените лица. Истите теми беа предмет на дискусија и со претставници од здруженијата и фондациите кои имаат искуства од досегашното спроведување на Законот како баратели на информации.

2. Нормирање на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер во меѓународното и домашното право

Правото на граѓаните за слободен пристап до информациите од јавен карактер се вбројува во основните човекови права и е ефикасен механизам за контрола на државните органи од страна на граѓаните. Слободата на добивање и давање на информации ја опишува и дефинира демократијата во секоја земја, затоа меѓународните организации се залагаат за негово почитување, како и негово преточување во домашните законодавства. Правото на слободен пристап до информациите од јавен карактер е содржано во низа меѓународни документи донесени од Обединетите нацииⁱⁱⁱ, Советот на Европа^{iv}, Европската Унија^{vi}, Африканската унија^{vii}, Организацијата на американските држави, Светска банка, а во последниве 15 години бележи и значителен пораст во националните законодавства^{viii}.

Ова право е дефинирано во 1991 г. со македонскиот Устав^{ix}, во членот 16 став 3, со кој се „гарантира слободниот пристап до информациите, слободата на примање и пренесување на информациите“, во делот на основните слободи и права на човекот и граѓанинот. Тоа значи дека граѓаните и правните лица имаат право на пристап до сите информации што ги креираат и со кои располагаат државните органи. Петнаесет години подоцна, во 2006 г., беше донесен Закон за слободен пристап до информациите од јавен карактер. Позначајни промени претрпе во почетокот на 2010 година, со што се унапреди законската рамка која го гарантира правото на пристап до информациите и делумно се усогласи со меѓународните и со европските стандарди. Во македонскиот правен систем, сè што не е уредено со Законот за слободен пристап до информации е регулирано со Законот за општата управна постапка и со други закони^x. Но, иако неколку години по примената законската рамка се оценуваше како задоволителна^{xi}, сепак содржеше одредби за кои беше констатирано дека „исклучоците од пристапот до информациите од јавен карактер беа нејасно формулирани, оставајќи простор за произволно толкување. Санкциите утврдени во Законот беа нејасни и не се применуваа во практиката. Политичките партии не беа евидентирани во листата на иматели на информациите“^{xii}. Во однос на спроведувањето на Законот, десет години по неговото донесување, прекумерното класифицирање на информациите кои не потпаѓаа под режимот на исклучоци дефинирани во Законот, беше адресирано како главна пречка со која се соочуваат новинарите во постапките за добивање на информациите, од страна на меѓународната заедница^{xiii}.

Затоа, поради констатираната ограничена транспарентност на институциите^{xiv} и нецелосното остварување на правото на физичките и правните лица за пристап до информации од јавен карактер во 2018^{xv} година започна процес на подготовка на нов Закон за слободен пристап до информациите од јавен карактер^{xvi}. Забелешките од заинтересираните страни се однесуваа на: зголемување на опфатот на иматели на информациите; дефинирање на поимот „јавен интерес“;

намалување на опфатот на исклучоците од информациите и нивно прецизно дефинирање; зголемување на опфатот на информациите кои се проактивно се објавуваат^{xvii}; скратување на рокот за давање на одговор од страна на имателот на информации; како и зголемување на надлежностите на второстепениот орган во смисла да води прекршочна постапка. Во мај 2019 од Собранието на Република Северна Македонија беше усвоен новиот Закон за слободен пристап до информациите од јавен карактер^{xviii}.

Целта на Законот за слободен пристап до информациите од јавен карактер е да обезбеди јавност и отвореност во работењето на имателите на информациите, а им се овозможува на физичките и правните лица да го остварат правото на слободен пристап до информациите од јавен карактер. Операционализација на законските одредби е направена преку Упатството за начинот и постапката за спроведување на Законот^{xix}. За остварување на целта Законот пропишува обврска за имателите на информациите да овозможат информираност на јавноста, да одговорат на барањата за пристап до информации од јавен карактер (реактивен пристап), но содржи и одредби за проактивно објавување на информациите, односно самостојно објавување информации, познато како активна транспарентност.

Ставајќи акцент на активната транспарентност, а земајќи ги предвид новите трендови и процеси на дигитализација кои се случуваат во светот, граѓанското општество во земјава креираше, а потоа во континуитет го имплементираше Индексот на активна транспарентност^{xx} во Северна Македонија^{xxi}. Паралелно, во Националниот акциски план за Партнерството за отворена власт (2021-2023)^{xxii} кој е насочен кон заложби за продолжување на активности поврзани со унапредувањето на транспарентноста, отчетноста, проактивноста, инклузивноста, спречувањето на корупцијата и доброто владеење, утврдена е заложба за активно објавување на информациите од страна на имателите преку засилени напори од Агенцијата за заштита на правото за слободен пристап до информациите од јавен карактер^{xxiii} за подобрување на активната транспарентност кај имателите на информации.

Дополнително, значајно место меѓу донесените акти за да се обезбеди јавност и отвореност имаше и усвоената Стратегијата за реформа во јавната администрација 2018-2022^{xxiv}, со посебна област „Транспарентност и отчетност“, каде најголем дел зазема прашањето на слобода на информирање, односно правото на пристап до информации од јавен карактер. Последователна активност по започнувањето на примената на Законот беше подготовката и усвојувањето на Стратегијата за транспарентност на Владата на Северна Македонија (2019-2021)^{xxv} чија цел беше на посреден или на непосреден начин да се постигне поголема транспарентност на централните органи на извршната власт^{xxvi}.

3. Остварување на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер во Република Северна Македонија

Постапката за остварување на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер по својата суштина претставува управна постапка, но со Законот за слободен пристап се утврдени и определени исклучоци од правилата на општата управна постапка. Оваа постапка за остварување на правото за слободен пристап до информациите започнува со иницијатива за поведување постапка од страна на барателот на информацијата, односно со поднесување усмено или писмено барање од страна на физички и правни лица, како домашни, така и

странски. Ова значи дека оваа постапка не се поведува по службена должност. За разлика од овој начин, познат уште и како реактивен^{xxvii} пристап до информации, а кој подразбира право на граѓаните да ги прашуваат имателите на информациите, со Законот за слободен пристап до информации уредена е должност за имателите на информации да ја информираат јавноста и да објавуваат информации кои произлегуваат од надлежноста и работата на имателот на информации (како што беше кажано погоре, позната како активна транспарентност). Оваа должност имателите треба да ја исполнат на различни начини и тоа на нивната веб страница должни се да објавуваат информации кои произлегуваат од надлежноста и работата на имателот на информацијата^{xxviii}. За операционализација на оваа одредба Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап подготви „Прирачник за проактивно објавување на информациите“, „Насоки за проактивна транспарентност“, како и „Насоки за проактивно објавување на информации од јавен карактер за функционери или раководни лица“^{xxix}.

Постапката за остварување на правото се карактеризира со законски утврдени куси рокови во кои се остварува правото на пристап, односно, рок од 5 дена за запознавање со содржината на побарана информација при усно барање; рок од 20, односно 30 дена за одговор по барање на барател; рок од три дена за дополнување на непотполно барање за слободен пристап; рок од десет дена за одговор од имателот на информацијата по прием на повторно барање; рок од три месеци во кој барател не може да побара иста или слична информација од имател кој веќе позитивно одговорил на барањето; рок од петнаесет дена за право на жалба до Агенцијата; рок од 15 дена Агенцијата да реши по поднесената жалба.

Со Законот за слободен пристап до информации, исто така, воспоставени се инструменти за поедноставување на начинот на остварување на правото, меѓу кои се: образец; трошковник за утврдување на висината на материјалните трошоци; листа на информации од јавен карактер; службено лице за посредување со информации; листа на иматели на информации и воспоставен е второстепен орган, Агенција за заштита на правото за слободен пристап до информации, кој одлучува по жалбите во постапката ако правото на слободен пристап е ограничено.

Образецот претставува пропишана форма на барањето за слободен пристап до информации од страна на Агенцијата за заштита на правото за слободен пристап до информациите од јавен карактер. Она што ја карактеризира оваа посебна постапка е ослободувањето од обврската за барателот да го образложи барањето за причините зошто ја бара информацијата.

Вториот инструмент за олеснување и остварување на правото на слободен пристап е создавањето на листа на информации од јавен карактер. Оваа листа е обврска за имателите на информации да ја подготват како каталог или индекс на информации со кои располагаат и таа треба да биде објавена на начин лесно достапен за јавноста, преку интернет страница, огласна табла и др., за да можат граѓаните да се информираат со какви сè информации располага секој имател на информации.

Операционализацијата на начелото на сервисна ориентација на управата, утврдено како основно начело од Законот за општатата управна постапка, е направена преку членот 8 од Законот за слободен пристап до информациите од јавен карактер, односно преку обврската на имателите на информации да определат службено лице за посредување со информации и да ја информираат јавноста за него. Обврска на службеното лице е да помага на барателите при

поднесување барања за пристап до информации. Ова службено лице треба интерно да го проследи барањето и да се грижи барањата навремено да бидат одговорени.

Листа на имателите на информации е каталог со податоци за имателите на информациите и податоци за службените лица, која ја подготвува, редовно ја ажурира и објавува Агенцијата за слободен пристап до информациите од јавен карактер.

Инструмент за олеснување и остварување на правото на слободен пристап е утврдувањето на висината на материјалните трошоци за кои може да се бара надомест, а кои се настанати поради давање на информацијата. Во Законот за слободен пристап е предвидено дека Владата донесува акт со кој ќе го утврди надоместокот за материјалните трошоци за дадената информација, односно за добиениот препис, фотокопија или електронски запис. Овој начин на воедначување на материјалните трошоци кај сите иматели на информации е ограничување на самоволието на имателите кои сакајќи да скријат некоја информација би можеле да утврдат висок износ кој би го одвратил барателот на информацијата.

На крај, како посебно значајна во обезбедувањето економична (без трошоци), брза и ефикасна постапка за остварување на правото на слободен пристап до информациите, со Законот за слободен пристап до информациите воспоставена е Агенцијата за заштита на правото за слободен пристап до информациите (во натамошниот текст: Агенција), како второстепен орган, која меѓудругото одлучува по жалби против решенијата со кои имателите го одбиле или отфрлиле барањето за пристап до информациите. Поради нејзината значајна надлежност да се грижи за спроведување на Законот, Агенцијата врши низа на работи кои и се утврдени со Законот, односно презема активности на планот на едукацијата на имателите, врши промоција на правото на слободен пристап, развива политики и дава насоки во врска со остварувањето на правото, подготвува годишен извештај за нејзината работа, води прекршочна постапка и др.

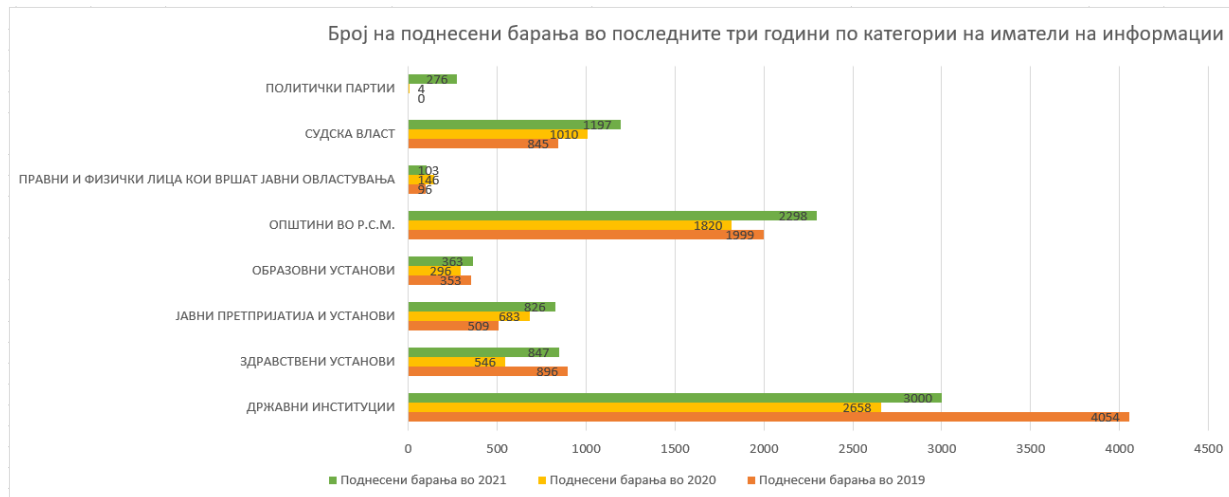
Од правилото за слободен пристап до информациите од јавен карактер има исклучоци и ограничувања за одреден тип информации, односно за информации што доколку се достапни за пошироката јавност би можеле да го загорзат интересот кој се заштитува. Имено, исклучоците се однесуваат на 1) класифицираните информации со соодветен степен на класификација; 2) личните податоци чие откривање би значело повреда на заштитата на личните податоци; 3) информација чие давање би значело повреда на доверливоста на даночната постапка; 4) информација стекната или составена за истрага, кривична или прекршочна постапка, за спроведување на управна и на граѓанска постапка, а чие давање би имало штетни последици за текот на постапката; 5) информација која ги загрозува правата од индустриска или интелектуална сопственост. Следствено на меѓународните стандарди и во македонскиот Закон исклучоците не се апсолутни, односно е утврдено дека за да се одбие пристапот задолжително имателите ќе спроведат тест на штетност со кој ќе се утврди дали последиците врз интересот кој се заштитува се помали од јавниот интерес што би се постигнал со објавувањето на информацијата. Дополнително, Законот нормира можност да се одвојат од документ заштитените информации без да се загрози неговата безбедност, и да му овозможи на барателот запознавање со содржината на останатиот дел од документот (делумен пристап). За соодветна примена на тестот на штетност Агенцијата има објавено Прирачник за спроведување на тестот за штетност^{xxx}.

4. Ноади од спроведувањето на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер во Годишните извештаи на Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер

Согласно податоците од официјалните Годишни извештаи на Агенцијата за слободен пристап до информации од јавен карактер, во периодот 2020-2021г. биле поднесени вкупно 16.073 барања^{xxxі} за слободен пристап до институциите, односно 7.163 во 2020г. и 8.910 во 2021г. Споредено со 2019г. во која се поднесени 8.752 барања, како последна година во која се применуваше Закон кој престана да важи, сè уште нема показатели за значително унапредување на работата на имателите во насока на активната транспарентност, а со која би влијаеле на намалување на реактивната транспарентност.

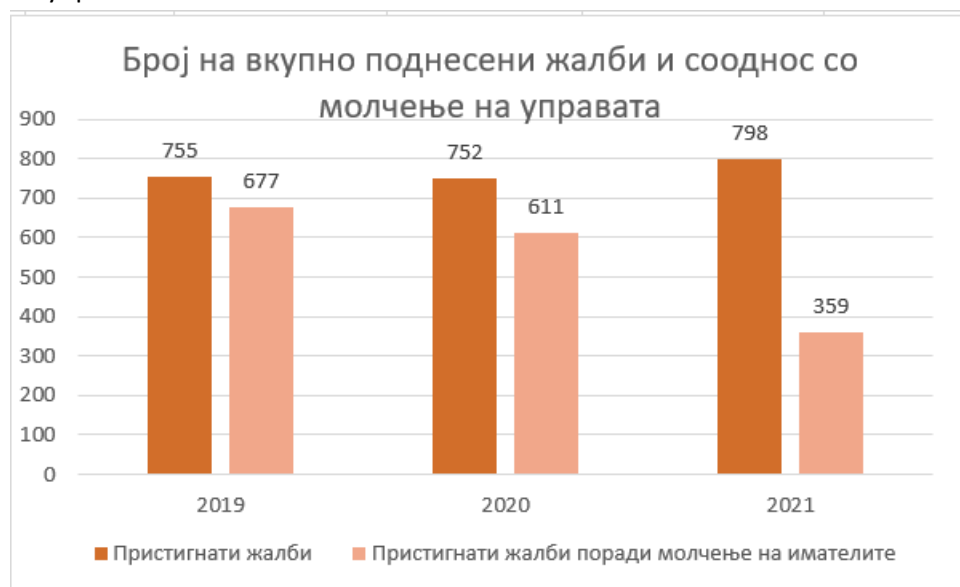
Иако треба да се потенцираат преземените активности од страна на Агенцијата во насока на олеснување на поднесувањето на барања за слободен пристап и зголемување на транспарентноста на институциите. Имено, воспоставени се две платформи, е-портал за имателите, кој се очекува да ја подигне на повисоко ниво соработката на Агенцијата со имателите на информации, како и е-портал за барателите, на кој ќе можат да поднесат барање по електронски пат до имателите или жалба, доколку на нивното барање не добијат одговор во законски предвидениот рок^{xxxіі}.

Графикон 1. Број на поднесени барања за слободен пристап до информации во 2019г. 2020г. и 2021г.

Трендот на поднесени жалби не е променет во последните три години, иако има подобрување во бројот на поднесени жалби поради молчење на управата во последната 2021г. за која се анализирани податоците во Годишниот извештај за работата на Агенцијата. Имено, во 2021г., 44,9% од поднесените жалби се поради молчење на управата, а во 2020г. овој процент изнесувал 81,25%, односно 89,66% во 2019г. Со молчењето на администрацијата, институциите не дозволуваат пристап до бараната информација и го игнорираат правото на граѓаните.

Графикон 2. Број на вкупно поднесени жалби во сооднос со жалби поднесени поради молчење на управата

Врз основа на начинот на кој Агенцијата постапувала во изминатите три години по жалбите на имателите, може да се заклучи дека во голем процент одлучила позитивно и им наложувала или ги задолжувала на имателите на информации да постапат по барањето. Сепак, ако наложувањето на имателите да постапат по барањето не е пропратено со механизам кој што сигурно и навремено ќе ја обезбеди информацијата до имателите го доведува во прашање остварувањето на ова право. Па, во 2020г. Агенцијата донела 26 мериторни решенија, а во 2021г. 35 мериторни решенија.

Со Законот утврдени се надлежности за Агенцијата да води прекршочна постапка и да изрекува прекршочни санкции. Во 2020г. Агенцијата почнала 10 прекршочни постапки, а веќе во 2021г. спровела вкупно 344 постапки на порамнување и постапила по 279 прекршочни предмети.

Табела 1. Структура на донесените решенија од второстепениот орган во 2019г., 2020г. и 2021г.

Структура на Решенијата на Агенцијата	2019	2020	2021
Решенија со кои жалбата се уважува и се наложува имателот да постапи по барањето	237	229	166
Решенија со кои жалбата се уважува и се задолжува имателот да постапи по барањето	107	10	29
Решенија со кои жалбата се одбива како неоснована	18	46	24
Решенија со кои жалбата се отфрла како ненавремена/недопуштена/предвремена	14	91	61
Решенија со кои жалбата се уважува и предметот се враќа на повторно постапување пред првостепениот орган	23	81	116
Решенија со кои се запира постапката по Жалба поради повлекување или поради добиен одговор во меѓувреме или со задоцнување	58	287	437

Во однос на структурата на барателите низ годините, слободно може да се донесе заклучокот дека граѓанските организации во многу поголем број (над 76% во 2021г.) поднесуваат барања и жалби за слободен пристап до информации од јавен карактер, што потврдува дека граѓаните сè уште недоволно се запознаени со правото, односно не го практикуваат ова право. Во однос на запознаеноста со правото за слободен пристап и користењето од страна на граѓаните, Агенцијата забележува од анализата на жалбите кои се пристигнати до неа, дека „граѓаните најчесто се појавуваат како баратели на информации, односно како жалители, само во ситуации во кои посегнале по законските одредби заради остварување на некои свои лични интереси, кои произлегуваат од друг материјален закон, кој регулира различна правна материја“^{xxxiii}. Во последните години не е спроведено истражување на репрезентативен примерок од граѓаните за да се утврдат причините зошто не го користат Законот за остварување на нивното право на слободен пристап^{xxxiv}.

Сепак, за да се направи значителна разлика и да се унапреди системот за пристап до информациите во целина, со што надлежностите ќе бидат во целост спроведувани од страна на Агенцијата неопходно е зголемување на буџетот за работа на Агенцијата и зајакнување на нејзините човечки капацитети. Затоа што остварувањето на правото на пристап до информациите од јавен карактер влијае на транспарентноста и отчетноста на институциите, која колку е на повисоко ниво, толку се помали шансите за коруптивно однесување кај имателите на информациите, а тоа влијае на зголемување на интегритетот на институциите. Во 2021г. Агенцијата имала вкупен буџет од 16.287.000 денари, од кои прикажала расходи во висина од 11.223.164 денари, а во 2020г. буџетот изнесувал 15.363.000 денари од кои прикажала расходи во висина од 11.434.360 денари главно за плати и надоместоци, комунални услуги и тековно одржување.

5. Идентификувани проблеми и предизвици од страна на службените лица и граѓанското општество при примената на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер

Со цел да се вкрстат наодите од имплементацијата на Законот кои се идентификувани од страна на Агенцијата заштитата на правото на слободен пристап до информациите од јавен карактер, со искуствата на имателите на информации и барателите, беа организирани две дебати^{xxxv} (фокус групи). Едната со службени лица за посредување со информации, а другата со претставници од здруженија и фондации, за да ги идентификуваат проблемите и предизвиците при спроведувањето на Законот, односно при остварувањето на правото на слободен пристап до информациите од јавен карактер. Идентификуваните проблеми и предизвици се елаборирани поединечно и дадени се заклучоци за состојбата од примената во праксата.

Службени лица кај имателите на информации

- 1. Недостаток од внатрешни процедури со кои ќе се забрза внатрешната комуникација кај имателот на информациите, како и недостаток на обуки за запознавање со Законот и обврските кои произлегуваат од него за поголемиот дел од вработените кај имателот на информации**

Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер наложува одредени активности за имателите на информации со цел да ја олесни неговата примена, како на пример назначувањето на службено лице за посредување со информациите, објавување на листа на информации, проактивно објавување на определени категории на информации, определување посебна просторија за увид. Имателите на информации спровеле одредени активности за да се усогласат со Законот и за да овозможат негово поефикасно спроведување.

Сепак, покрај овие утврдени законски должности, за целосна примена на Законот, службените лица идентификуваат дека се потребни и дополнителни активности, како на пример, воведување на внатрешна процедура кај секој имател на информација за одговарање на барањата и обука за поголем дел од вработените кај имателот на информацијата за запознавање со обврските кои произлегуваат од Законот. Тие истакнуваат дека „потребна е една недела од архивата да стигне барањето до службеното лице“^{xxxvi}, а потоа со денови „од врата на врата водат“ разговори поединечно со колегите за да идентификуваат кој сектор ја има барањата информација.

И од досегашното искуство на барателите^{xxxvii} тие истакнуваат дека имателите одговараат на барањето кон истекот на рокот, односно на 20-тиот ден. А според друго искуство на барател^{xxxviii} одговори на барања добиле по скоро една година на поднесени прашања, кои реално не им користеле. Па така, сметаат дека ова е уште една причина за воведување на внатрешна процедура кај имателите, со што ќе се овозможи подбра комуникација и процесирање на барањето од службените лица до соодветните лица во институцијата, па назад кај службеното лице, за да може барателот поскоро во законскиот рок да го добие одговорот на барањето.

Оттука, може да се заклучи дека недостасуваат внатрешни процедури: (а) кои ќе ја уредат постапката од приемот на барањето до доставувањето на одговорот со рокови и одговорни лица, како и (б) ќе предвидат одговорни лица кои ќе доставуваат нови информации кои ги креира или со кои располага имателот, до Секторите за комуникации или ИТ лицата за да бидат навремено и активно објавени без претходно да бидат побарани. Паралелно со ова, заклучокот е дека е неопходно зголемен број на обуки за поголем дел од вработените лица кај имателите на информациите.

- 2. Службените лица кај имателите на информации идентификуваат потешкотии во имплементирањето на Законот поради непрецизни барања кои ги добиваат од барателите**

Имателите на информации идентификуваат дека голем дел од потешкотиите настануваат поради непрецизните барања од страна на барателите. Овој недостаток од една страна може да биде надминат со законската одредба и можност имателот да побара од барателот да го дополни барањето. Од друга страна пак овој идентификуван проблем, со оглед на сервисната

ориентација на имателите кон барателите, може да биде надминат со комплексен пристап, односно: (а) да биде креирана листа на информациите во форма на каталог или индекс со сите информации по категории и сектори кои ги креираат, односно располагаат со нив што ќе им помогне на барателите да сфатат какви информации поседуваат имателите; (б) да се воспостави внатрешна процедура која брзо ќе му помогне на службеното лице да идентификува кој сектор ја создал или располага со таков тип на информација кај имателот; и (в) да се реализираат едукативни кампањи за да се надмине неинформираноста на граѓаните.

3. Недоволен е бројот на одржани напредни и континуирани обуки за одговорните и службените лица кај имателите на информациите

Агенцијата има законска надлежност да презема активности на планот на едукацијата на имателите на информации за правото на слободен пристап до информациите. Континуирано спроведува бесплатни обуки, но само во 2021г. иако поканиле 529 службени лица од вкупно 1445 иматели на информациите, само 237 изразиле интерес за обуките. Додека, 355 иматели на информации воопшто не пројавиле интерес за посета на обуките^{xxxix}. Службените лица се согласни дека само со напредни и континуирани тематски обуки кои ќе ги опфатат и одговорните и службените лица кај имателите на информациите ќе се надминат потешкотиите во имплементирањето на Законот, па заклучокот е дека е потребно овие обуки да станат задолжителни. Поврзано со ова, во точка б подолу, дадено е образложение за потребата за менување на пристапот во едукацијата од страна на Агенцијата кон имателите.

4. Листата на информации не е креирана во форма на каталог или индекс со сите информации по категории и сектори кои ги креираат и со кои располагаат имателите на информациите

Во ерата на напредни информатички и комуникациски системи, државните институции треба да ги искористат на начин што ќе придонесе до посеопфатно и поефикасно дистрибуирање на важни информации за граѓаните. Агенцијата констатира дека само кај мал број на иматели на информации должноста за креирање на Листа на информации е завршена на високо ниво, односно мал број имаат постапено согласно чл.10 и нивната Листа на информации ги содржи сите информации кои произлегуваат од надлежностите на имателот, како и содржи линкови до сите информации со кои располагаат. Исто така, Агенцијата констатира дека кога е зајакната активната транспарентност, како во овие случаи, тогаш барателите не поднесуваат жалби против овие иматели на информации. Затоа, во оваа смисла преку листата на информации треба да се покаже целосна посветеност кон редовно објавување на сите информации од јавен карактер со што ќе се унапреди активната транспарентност.

Видно од Индексите за активна транспарентност^{xi}, во последните три години имателите во најголема мера го зголемиле бројот на информации кои им се достапни на граѓаните на веб страниците кои самоиницијативно се објавуваат (активна транспарентност). Но, и покрај тоа голем број барања со реактивен пристап добиваат генерално државните институции, здравствените установи, општините и судската власт (82% од вкупно поднесените барања во 2021г.^{xii} и 84% од вкупно поднесените барања во 2020г. се упатени кон овие иматели).

Оттука, може повторно да се заклучи дека само со напредна активната транспарентност, ќе се намали притисокот со реактивен пристап кон имателот на информацијата.

5. Недостаток на кадар кај имателите на информации за да се овозможи делумен пристап до информациите кај информациите од поголем обем

Начинот на давањето на бараната информација на барателот е уреден во Законот. Имателот е должен да му ја обезбеди информацијата на барателот во бараната форма, освен ако бараната информација веќе постои во однапред пропишана форма и е достапна за јавноста и ако е поповолно за барателот информацијата да се достави во поинаква форма од бараната, за што имателот на информацијата ја образложува причината за ваквиот начин на доставување. Во случаите кога барателот бара фотокопија од информација која е во поголем обем и содржи лични податоци, службените лица идентификуваат проблем со кој се соочуваат и неможност да обезбедат пристап до бараната информација. Имено, во овие случаи за да можат да обезбедат делумен пристап искусствено велат дека е потребна поголема соработка или дополнителен кадар кај имателите за да овозможат одвојување на заштитените информации, а со тоа да обезбедат делумен пристап. Заклучокот е дека за начините за обезбедување делумент пристап, за кој пак барателите истакнуваат дека скоро и да не се применува, може да се актуелизира преку тематски обуки, кои се покажуваат како неопходни и за одговорните и за службените лица.

6. Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап до информациите нема буџет да ги спроведува надлежностите во целост, односно располага со скромни капацитети да ја следи усогласеноста со активното објавување на информации, а не располага ниту со механизми за да им наложи на имателите да ја унапредат активната транспарентност

Од денот на формирањето на Агенцијата државата и дава на располагање буџет само за плати, придонеси, режиски трошоци и незначително мала сума за договорни услуги. Агенцијата постојано потенцира во своите Годишни извештаи дека поради недоволните финансиски ресурси се соочува со потешкотии при спроведувањето на своите надлежности и овие проблеми ги надминува преку соработка со домашни и меѓународни чинители на полето на пристапот до информации од јавен карактер.

Дополнителен проблем е малиот број вработени лица во Агенцијата. Па така, иако се поминати 15 години од усвојување на Закон за слободен пристап до информации, сè уште не постои системски пристап во мерење на активната транспарентност, освен активности спроведени преку Индекс за транспарентност на граѓанското општество^{xiii}. Предвидени се две насочени мерки во Националната стратегија за спречување на корупцијата и судирот на интереси (2021-2025) за зајакнување на надзорот од страна на Агенцијата во однос на активно објавување на информациите од јавните набавки и актите за организација и систематизација и вработувањата, предвидени во Законот, за кои се доцни со реализацијата^{xiiii}.

Оттука, заклучок е дека доволно време е поминато од воспоставувањето на системот за слободен пристап до информациите, во кои беа организирани бесплатни обуки за имателите на информации. Затоа потребно е, од една страна за да се зајакне финансискиот капацитет на Агенцијата, а од друга страна да се покаже посветеност за унапредување на системот за

слободен пристап до информациите од страна на имателите, па трошоците за обука односно за едукација на имателите во иднина да бидат на товар на имателот на информација. Имателот да надоместува трошоци за обуките кои се однесуваат на покривање на реалните трошоци потребни за организирање и спроведување на обука за слободен пристап. Исто така, неопходни се повеќе финансиски ресурси за Агенцијата за да може да ги зајакне и своите човечки капацитети и да ги реализира надлежностите во целост, како надзор врз активната транспарентност, да ги надградува капацитетите на вработените, да врши промоција на правото на слободен пристап и др. Со зголемени финансии и човечки ресурси Агенцијата ќе може да работи на едукација на имателите на информации и да врши мониторинг на проактивноста на имателите на информации од јавен карактер, врз основа на Стандардите за транспарентност и преку примена на Методологијата за утврдување на индекс на транспарентност^{xiv}.

7. Недостаток на надлежност кај Агенцијата да спроведе надзор над законитоста на преземените активности при остварување на правото на слободен пристап до информациите од јавен карактер

Ефикасноста во остварувањето на правото на пристап до информации е важна затоа што многу често самото остварување на пристапот до информациите подоцна е поврзано со остварување и на некое друго право. Ако се земе предвид дека по 15 години од воспоставувањето на законската рамка, Агенцијата во полза на барателите решава во повеќе од половината од предметите, а некои години дури 80% од жалбите се решени во полза на барателите, може да се заклучи дека постоењето на Агенцијата е од значење за ефективното функционирање на системот за пристап до информации, но не може да се каже дека системот ефикасно функционира. Оттука, за да се придонесе кон ефикасен систем во целина, заклучокот е дека Агенцијата треба да се зајакне со надлежности во насока на вршење надзор над законитоста на преземените активности при остварување на правото на слободен пристап до информациите од јавен карактер.

8. Имателите на информациите не ги исполнуваат законските обврски да достават годишни извештаи за спроведувањето на Законот за слободен пристап до информациите од јавен карактер

Агенцијата евидентирала дека во 2021г. бројот на поднесени годишни извештаи за работењето на имателите на информации од вкупно 1.445 иматели на информации, Годишен извештај за примената на Законот доставиле 1.334 иматели, односно 92,32 % проценти од вкупниот број. Законската обврска не ја исполниле 111 институции, или 7,68% од имателите на информации. Споредено со 2020г. кога законската обврска ја исполниле 78,61%, е солидно подобрување. Но, овие извештаи не содржат детали наведени од службените лица за причините поради кои ги одбиваат барањата за слободен пристап^{xiv}. Од содржината на Извештаите во суштина Агенцијата треба да ја планира својата Годишна програма за работа, но од оскудните податоци кои ги добива Агенцијата од имателите, нема таква можност. Затоа, сè уште исто толку важни се истражувањата на граѓанските организации кои ја следат примената на правото на пристап до информациите на годишно ниво.

За да се унапреди содржината во Годишните извештаи, заклучокот од службените лица е дека е потребно Агенцијата да подготви терк за водење на посебна евиденција за барањата за

слободен пристап и за водење на Годишниот извештај кај имателите, а како алатка да биде искористен и воспоставениот портал за имателите.

9. Мнозинството на иматели на информации истакнуваат дека не наплатуваат материјални трошоци за дадената информација

Законот уредува дека барателот на информација за добиениот препис, фотокопија или електронски запис на информацијата, плаќа надоместок во висина на материјалните трошоци^{xlvi}. Утврдувањето на висината на материјалните трошоци е инструмент за олеснување и остварување на правото на слободен пристап, бидејќи со самото тоа што тие се воедначени кај сите иматели на информации, се влијае на ограничувањето на самоволието на имателите да утврдат висок износ за информациите, со што би го одвратиле барателот на информацијата да побара информација.

Од досегашната пракса на службените лица, но и на барателите идентификувани се само неколку случаи во кои се наплатени материјални трошоци. Од друга страна, во 2017 год. Владата донесе мерка за новинарите и новинарските здруженија и им обезбеди бесплатен пристап до информации од посебно значење за истражувачкото новинарство од Централниот регистар и од Агенцијата за катастар на недвижности. За да се воспостави баланс и за другите баратели, посебно за граѓанските организации со оваа мерка за новинарите и да им се овозможи бесплатен пристап и ним, да се предвиди во Законот дека се додека материјалните трошоци за побараните трошоци „економски не влијаат“ не треба ни да се наплатуваат.

Баратели на информации од јавен карактер

1. Голем дел од имателите на информации сè уште немаат веб страници со што се оневозможува активната транспарентност за барателите, а тие пак кои имаат веб страници недоволно инвестираат во ИТ структурата

Голем проблем кој го посочуваат барателите е дека од 1455 иматели на информации приближно 600 од нив немаат веб страници, што е проблем за спроведување на активната транспарентност. Во поглед на политики во земјата креирани се, меѓу другите, Стратегија за отворени податоци (2018-2020) и Акциски план и Законот за користење на податоците од јавниот сектор^{xlvii} со кој се утврдува обврската на органите и институциите од јавниот сектор за јавно објавување на податоците кои ги создаваат во остварувањето на своите надлежности, во отворен формат. Потоа, во Националниот акциски план за Партнерство за отворена власт (2021-2023) во сите заложби се испреплетени мерки за зголемување на податочните сетови во отворен формат. Ако се земе предвид сето ова, тогаш може да се заклучи дека комплексно треба да се пристапи кон решавањето на овој утврден проблем: (1) неопходно е имателите на информации да одвојат финансиски средства за воспоставување веб страници, (2) треба својата работа да ја насочат на тој начин што во својата работа ќе собираат податоци во соодветен формат, (3) да започнат со обуки за вработените за користење и објавување отворени податоци, а потоа да се поврзат со предвидените мерки кои се неопходни за зголемување на активната транспарентност и сл.

2. Форматот на објавени информации во активната транспарентност не е на задоволително ниво споредено со заложбите за „отворени податоци“

Барателите се согласуваат дека со дигитализирањето и објавувањето на трошењата од државниот буџет, по воспоставувањето на платформата „Отворени финансии^{xlviii}“, се зголеми значително транспарентноста што пак влијае на детектирање на можни злоупотреби во трошењето на јавните пари. Но, овој начин на практикување на автоматизирани платформи за пристап до информациите од јавен карактер, односно „пристап до отворени податоци, сè уште велат е на многу ниско ниво^{xlix}.

3. Не постои практика на активно објавување на информации кои во континуитет се бараат со реактивен пристап

Погоре беше нотирано и заклучено дека колку е понапредна активната транспарентност, толку е помал притисокот со реактивен пристап кон имателот на информацијата.

Земено предвид дека буџетските информации кај имателите на информации се од посебен интерес за барателите и заедно со други категории на информации кои барателите во континуитет ги бараат од имателите, може да се заклучи дека со нивно зголемено објавување, посебно од страна на општините, ќе се намали значително бројот на хартиени барања кон имателите на информации.

По однос на „обемот на информации кои се објавуваат активно, не се забележува зголемен обем на информации од страна на здравствените институции⁴¹. Спротивно на ова позитивен пример за обемот на објавени документи се истакнува при спроведените јавни набавки. Но, заклучокот според барателите е дека „активното објавување на посебни категории информации не зависи од претходно примените барања, туку од заклучоците на Владата со која се задолжуваат институциите ова да биде направено⁴².

4. Молчењето на администрацијата е сè уште проблем во остварување на правото на слободен пристап до информациите

Иако законската рамка се оценува како задоволителна, сепак голем процент од поднесените жалби се поради молчењето на управата (во 2021г., 44,9% од поднесените жалби се поради молчење на управата, а во 2020г. овој процент изнесувал 81,25%). Затоа, беше анализиран интересот на барателите во однос на категориите на информации кои најчесто ги бараат во изминатите три години. Од анализите на Агенцијата идентификувани се неколку категории од интерес за барателите и тоа: (а) број на вработувања во државните органи, трошоци за договорни услуги кај државните органи, записници од седници, (б) биографии на членови на управни и надзорни одбори, (в) информации поврзани со детални урбанистички планови, (г) информации за инспекциски надзори во општините, (д) информации за постапките за јавни набавки во државните органи и општините, (е) информации од здравствените институции и сл., кои се дел од категориите на информации за кои имателите се должни согласно чл.10 да ги објават на веб страницата.

Оваа негативна пракса на имателите имплементацијата остана да биде „слаба страна во системот за остварување на правото за слободен пристап до информациите од јавен карактер⁴³.

Второстепената Агенција за заштита на правото за слободен пристап во своите годишни извештаи констатира дека молчењето на имателите на информациите е присутно иако има значително подобрување во претходната година. Од статистичките показатели на Агенцијата во 2020г. донела 229 решенија со кои му наложува на барателот да постапи по барањето поради молк, а во 2021г. донела 166 вакви решенија. По овие решенија на Агенцијата имателите не постапиле во 26 односно 35 случаи, за што таа донела мериторни решенија.

Имено, овој однос на имателот кога го игнорира барателот, а потоа го игнорира и второстепениот орган, Агенцијата, за информација за која и Агенцијата решила дека е информација од јавен карактер, не треба повеќе да се толерира. Затоа заклучокот е дека треба да се предвиди глоба за одговорното лице ако не го спроведе решението на Агенцијата во рок од 15 дена од неговиот прием и глоба за одговорното лице ако не ја извести Агенцијата за преземените дејствија.

Од друга страна, проблем кој го истакнуваат барателите е тоа што во Законот е утврден рок од 15 дена за поднесување на жалба од страна на барателот и во случајот на молк на управата. Овој рок за поднесување жалба во случај на молк на управата е во целосна спротивност со суштината на овој институт^{liii}. Имено, кај молчењето на администрацијата, едно е јасно и неспорно: жалбата може да биде предвремена, но никогаш не е задоцнета. Рокот за поднесување на жалбата почнува да тече по истекот на рокот од 20, односно 30 дена за одговор на барање, но не завршува. Барателот може да поднесе жалба до второстепената Агенција сè додека има потреба од бараната информација и мисли дека му е повредено правото до нејзин пристап. Оваа правна презумпција е уредена со чл. 111 од Законот за општа управна постапка и во ниту еден став од овој член не е предвиден рок за поднесување на жалбата. Од тогаш, па без никакво временско ограничување, барателот може да поднесе жалба до Агенцијата за заштита на правото на пристап до информации од јавен карактер. Но, во Законот за пристап до информации од јавен карактер „вратена“ е одредба (која постоеше во 2006г., а потоа беше избришана со измените на Законот) со рок за поднесување жалба при молк на управата. Затоа, стручната јавност има заземено многу цврст став дека рок за поднесување на жалба при молк на управата не треба да биде утврден и одредбата е потребно да се избрише.

5. Кај голем дел од имателите на информациите респонзивноста зависи од волјата на одговорното лице, а во Законот не се предвидени прекршоци за одговорното лице во случаите кога се ограничува правото на слободен пристап

Со оглед дека нивото на постигнатата транспарентност и отчетност, заедно, претставуваат показател за интегритетот на институциите, превенираат и влијаат на спречување на корупцијата во трошењето на јавните пари, односно во јавните набавки, во законската рамка за слободен пристап посебно место се обрнува на активната транспарентност. Дополнително, преку зголемена транспарентност и отчетност на институциите, граѓаните подобро го разбираат работењето на институциите им овозможува да влијаат врз креирањето на политиките. Затоа, барателите истакнуваат дека слободниот пристап не смее да зависи од политичката волја^{liv}, односно од волјата на одговорното лице. Оттука, за да не биде оставено на волјата на одговорното лице, заклучок е дека е неопходно да се предвиди глоба за одговорното лице за неоправдано ограничување на пристапот до информациите.

6. Сè почесто се случува да се ограничува пристапот до информациите од јавен карактер поради тоа што во документот се содржани лични податоци

Праксата од примената на Законот на која наидуваат барателите покажува отсуство на постапување на имателите да обезбедуваат делумен пристап во случаите кога побараните информации содржат „лични податоци“. Барателите посочуваат дека во случаите кога се бара пристап до информации кои содржат лични податоци, имателите неопходно е да го ценат контекстот во кој се сретнуваат личните податоци и да обезбедуваат делумен пристап, кој е уреден како можност во Законот. Од друга страна, барателите укажуваат на сегашната пракса која е забележана кај имателите, а тоа е ограничување на пристапот до информациите во целост, затоа што „имателите сметаат дека име и презиме на лица ангажирани со надомест од државниот буџет, се лични податоци“^{iv}. Заклучокот е дека е неопходно имателите (и одговорните и службените лица) да бидат обучени преку досегашната пракса која ја има изградено Агенцијата во корист на транспарентноста наспроти исклучоците кои се предвидени во Законот.

7. Рокот од 20 дена, односно 30 дена, за одговор на барањата за слободен пристап е најдолг рок во постапка за остварување на правото на слободен пристап до информациите споредено со регионот

Законот предвидува должност за имателите да одговорат на писмените барања „веднаш, а најдоцна во рок од 20 дена од денот на приемот на барањето“. За да се обезбеди брза и ефикасна постапка за остварување на правото на слободен пристап до информациите барателите сметаат дека треба да се следат и најдобрите меѓународни и регионални практики во однос на времето на чекање за одговор на хартиено барање за слободен пристап, кое се движи помеѓу 7 и 15 дена^{vi}. Се дискутираше за потребата од воспоставување на покус рок во првостепената постапка од досегашниот рок од 20 дена, односно 30 дена, за постапување по барање, со оглед дека од анализата на барањата кои ги бараат барателите може да се заклучи дека станува збор за категории на информации кои треба да се достапни проактивно. Заклучокот е дека е потребно кај нас повторно да се интервенира во законскиот рок, па од 20 дена да се намали времето на чекање на најмногу 15 дена.

8. Не се ажурирани контактите на службените лица и не се објавуваат службени мејл адреси на службените лица на веб страните кај имателите

Листата на имателите и службените лица е инструмент кој е предвиден во Законот за да го олесни првичниот контакт помеѓу барателот и имателот на информацијата во остварувањето на правото за слободен пристап. Законска обврска за креирање, ажурирање и објавување на листата на информациите е утврдена за Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап до информациите. Во Законот утврдена е глоба за одговорното лице кај имателот на информацијата ако не назначи и не обезбеди информирање на јавноста за службеното лице. Од искуството на барателите и дадените забелешки кои ги има добиено Агенцијата се истакнува проблем кој се појавува кај имателите бидејќи редовно не ги ажурираат податоците за променетите службени лица, ниту за тоа ја известуваат Агенцијата. Дополнително, голем дел од имателите во контактите на службените лица не наведуваат службена е-мејл адреса на службеното лице. Барателите се согласуваат дека проблемот може да се надмине со

утврдување прекршок за одговорното лице кое нема да ја извести Агенцијата за измените во однос на службеното лице.

9. На локално ниво постои недоволна едукација на службените лица, како и на другите вработени за обврските и начинот на постапување согласно Законот

Сè уште постои поврзаност на степенот на едукација на службените лица во зависност од „хиерархијата“ на институциите. На централно ниво постои поголема едукација и поголема респонзивност во однос на барањата за слободен пристап, додека на локално ниво, посебно по училиштата и градинките, тие се генерално недостапни за барателите. Општ заклучок е дека службените лица „сè уште недоволно го познаваат Законот, па следствено на тоа постои потреба и натаму активно да се работи на полето на едукација, преку дополнителни обуки и градење на капацитетите, како на централно и на локално ниво“^{lvii}.

10. Препраќањето согласно Законот скоро и да не се применува од страна на имателите на информациите

Начелото за помош на неукиот барател во системот на слободен пристап до информациите е предвиден следејќи го начелото од Законот за општата управна постапка, во смисла дека органот што ја води постапката се грижи незнаењето и неукоста на странката и на другите лица што учествуваат во постапката да не биде на штета на правата што им припаѓаат. Затоа во Законот е уредено ако барањето е упатено до несоодветен имател, т.е. до имател што не располага со бараната информација, негова е должноста во рок од 3 дена да го препрати барањето до имателот на информации, кој, според содржината на барањето, е имател на информацијата и за тоа да го извести барателот. Меѓутоа барателите истакнуваат дека во постапувањето на барателите оваа обврска на имателите не се почитува. За да се надмине непостапувањето по Законот потребно е да се предвидат прекршоци за оваа должност на имателите на информациите.

6. Препораки за унапредување на системот за слободен пристап до информации од јавен карактер

Ако се земат предвид актуелната состојба и идентификуваните проблеми и предизвици во системот за слободен пристап до информациите, предлозите се поделени во две насоки: (1) унапредување на правото на слободен пристап до информациите преку овозможување на механизми и активности за засилена имплементација на Законот за што е потребно да бидат одделени дополнителни финансиски средства од државниот буџет и (2) измени и дополнувања на Законот. Крајниот резултат би бил обезбедување поголема транспарентност и отчетност на институциите, а за граѓаните зголемување на партиципативноста во креирањето политики, зголемување на довербата во институциите и секако остварување на правото на слободен пристап до информациите.

Во продолжение се издвоени препораките упатени кон креаторите на јавни политики:

- (1) Да се одделат **дополнителни финансиски средства од државниот буџет, односно да се дуплира буџетот за работа на Агенцијата**, за да може да ги извршува своите надлежности во целост, со фокус:

1.1. Да презема активности на планот на **едукацијата на имателите на информации** за правото на слободен пристап до информациите со зголемување на бројот на **основни обуки** на годишно ниво за имателите на информации, преку кои **одговорните лица и службените лица** треба да сфатат дека информациите кои ги креираат и со кои располагаат имателите и припаѓаат на јавноста. Воспоставување на **напредни и континуирани тематски обуки** со искуства од меѓународната и домашната пракса со фокус на обуки за **имплементација на тестот на штетност** при одговарањето на барањата и одбивањето на пристапот во случаите кога барањата информација содржи „лични податоци“ (член 6), а во врска со делумен пристап (член 7); обуки за подготовка и **ажурирање и соодветно објавување на Листа на информации од јавен карактер**, во форма на каталог на информации кои произлегуваат од надлежностите на имателот, и содржински лесно и брзо упатува со линкови до сите информации со кои располага имателот (член 9 и 10);

1.2. Да се грижи за спроведување на одредбите од Законот, односно Агенцијата да се зајакне со дополнителни човечки капацитети за: (а) да може да го **следи активното објавување на информациите преку Индекс на активна транспарентност** (чл.10); (б) да подготви **терк за водење на посебна евиденција** за барањата за слободен пристап од страна на имателите на информациите со што ќе се подобри содржината на Годишните извештаи каде ќе бидат наведени причините за одбивање на пристапот со можност да се анализираат и да се даваат предлози за надминување во корист на транспарентноста (член 36); (в) да подготват терк како основа за **внатрешни процедури кај имателите на информациите**, за да биде уредена постапката од приемот на барањето до доставувањето на одговорот, со прецизирани рокови и одговорни лица; и терк на внатрешна процедура во која ќе бидат предвидени правилата, роковите и одговорните лица за доставување/проток на нови информации креирани од имателот до Секторите за комуникации или ИТ лицата за да бидат навремено и активно објавени на веб страната кај имателот; (г) да обезбеди **континуирано унапредување на знаењата, вештините и работењето на своите вработени во Агенцијата**. Дополнително, Агенцијата да ги **унапреди своите системи и опременоста со информатичко-комуникациска опрема**.

1.3. Да врши **промоција на правото на слободен пристап** до информации од јавен карактер со едукативни кампањи, за да се **надмине неинформираноста** на граѓаните, по што зачестено ќе го практикуваат правото на слободен пристап до информациите. Кај јавните службеници – имателите на информации – едукативните кампањи да го променат сфаќањето за тоа кому му припаѓаат информациите.

- (2) Да се **измени и дополни Законот** за слободен пристап до информациите од јавен карактер со што би се регулирало:

- 2.1. Да се **прошират надлежностите на Агенцијата** за заштита на правот за слободен пристап до информациите, како орган кој е одговорен да се грижи за примената на Законот, а со цел да ја зголеми ефикасноста и ефективноста во своето работење. Да се утврди можност Агенцијата да врши надзор над законитоста на преземените активности при остварување на правото на слободен пристап до информациите од јавен карактер. Тоа ќе придонесе кон зголемување на транспарентноста и отчетноста на институциите.
- 2.2. Да се интервенира во законскиот рок за одговор на барањата за слободен пристап до информациите од 20 дена, односно 30, **да се намали времето на чекање на најмногу 15 дена**, односно 20 дена за пристап до информации од поголем обем или делумен пристап.
- 2.3. Одредбите за **надомест на материјалните трошоци да се преформулираат** во насока ако материјалните трошоци за побараните информации „економски не влијаат“ врз имателот, нема ни да се наплатуваат.
- 2.4. Да се нормираат одредби кои ќе утврди задолжителни обуки за одговорното и службеното лице и **надомест на трошоците за обука** од страна на имателите на информации ако биле прекршочно казнети бидејќи го ограничиле правото на пристап до информациите без основ, односно не ја посредувале информацијата во рок.
- 2.5. Да се **прошири листата на прекршоци** во насока да се предвидат глоби за сите непостапувања по должностите од страна на имателите на информациите, и тоа да се дополни листата на прекршоци: (1) за одговорните лица да бидат изречени глоби за неосновано ограничување на пристапот до информациите; глоба ако не го спроведе решението на Агенцијата во дадениот рок и за тоа не ја извести Агенцијата; глоба доколку во предвидениот рок за постапување по барање неосновано не ја посредува информацијата; глоба ако не се ажурирани податоците за службеното лице за посредување и ако за тоа не ја известил Агенцијата; (2) за службеното лице глоба доколку во предвидениот рок неосновано не ја посредува информацијата; глоба ако не посетило минимум една обука во текот на календарската година.
- 2.6. Да се **избрише рокот утврден за поднесување жалба во случаите кога имателот на информацијата молчи** и не постапува во законскиот рок по барањето за слободен пристап до информациите.

ⁱ Содржината на текстот е единствена одговорност на авторот и на ниту еден начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на донаторот на проектот.

ⁱⁱ Службен весник на Република Северна Македонија број: 101/2019 од 22 мај 2019 год.

- ⁱⁱⁱ Резолуцијата 59 на Генералното собрание на Обединетите Нации усвоена во 1946 година, <http://www.un.org/documents/ga/res/1/ares1.htm>. Член 19 од Универзалната декларација за човекови права: „Секој има право на слобода на мислење и изразување. Ова право во себе вклучува слобода да се има мислење без влијанија, како и да се бараат, да се примаат и да се даваат информации и идеи преку секој медиум, без разлика на границите“.
- ^{iv} Преку Европската Конвенција за човекови права усвоена во 1950 година, Советот на Европа во членот 10 ја гарантира слободата на информирање и тоа: Секој има право на слобода на изразување. Ова право ја вклучува слободата на сопствено мислење и примање и пренесување на информации или идеи без било какво мешање на јавната власт и без оглед на државните граници. Всушност ова право се однесува на слобода на изразување и слобода на информирање, која се протега на сите и на секого подеднакво, офлајн и онлајн, и треба да се применува во согласност и корелација со другите права и слободи. Заложбите на Советот на Европа не застануваат тука, туку продолжуваат во 2009 година со донесување на Конвенцијата за пристап до јавни документи, која во себе вклучува низа правила, но и механизми за мониторинг за имплементацијата на овие правила. Council of Europe Convention on Access to Official Documents, Tromsø, 18.06.2009, <https://rm.coe.int/1680084826>.
- ^v Европската Унија уште од нејзиното основање се посветува и работи на што поголема транспарентност и отчетност на нејзините органи преку примената и гарантирањето на слободата на информирање. Па така уште во основачкиот договор на Европската Унија се среќава гарантирањето на пристап до информации и јавни документи и тоа: „1. Секој граѓанин на ЕУ и секое физичко или правно лице кое престојува или е регистрирано во некоја држава која е членка има право на пристап до документите на Европската заедница, Советот и Комисијата, почитувајќи ги принципите и условите што ќе бидат утврдени врз основа на точките 2 и 3; 2. основните принципи и ограничувањата врз основа на јавниот или приватниот интерес за пристап кон документите ќе бидат утврдени од страна на Советот, во рамките на постапката на донесување одлука предвидена во член 251 во рок од две години од влегувањето во сила на Договорот од Амстердам; 3. Секој споменат орган во својот деловник ќе усвои специфични одредби во однос на пристапот до документи“.
- ^{vi} Во рамките на најбитниот документ во ЕУ, Договорот за функционирање на ЕУ (Лисабонскиот договор), слободата на информирање, зазема многу висока позиција. Слободата на информирање е дел и од Европската повелба за човекови права, конкретно во член 42, кој го гарантира правото на пристап до документи на сите физички и правни лица, граѓани на ЕУ од страна на сите ЕУ институции, тела, агенции и канцеларија. Регулативата бр. 1049/2001 има за цел да го олесни "целосниот можен пристап на јавноста" до документите на ЕУ (особено во случаи кога институциите на ЕУ дејствуваат во законодавен капацитет), додека - во исто време - се обидуваат да зачуваат "ефикасност" на процесот на донесување одлуки на институциите, со зачувување на тајноста на внатрешните консултации и разгледување на институциите каде што е потребно за да се зачува нивната способност за извршување на нивните задачи (член 4 (3)). Еден од најбитните документи кој што го регулира правото на слободен пристап до информациите од јавен карактер е и Директивата 2003/98/ЕС за повторна употреба на информации од јавниот сектор, достапна на <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/european-legislation-reuse-public-sector-information>
- ^{vii} Види повеќе во „Право на слободен пристап до информациите“, од Д-р Ана Павловска-Данева и М-р Елена Давотковска, Скопје 2010 г., издавач Правен факултет „Јустинијан Први“, Скопје
- ^{viii} Глобална мапа за рангирање на национални закони за слободен пристап, достапна на <https://www.rti-rating.org/>
- ^{ix} Устав на Република Северна Македонија достапен на <https://www.sobranie.mk/ustav-na-rm.nspk>
- ^x Член 1, став 2 од Закон за слободен пристап до информациите од јавен карактер
- ^{xi} „Шест години подоцна: Распука ли сидот од тишина?“, Фондација Отворено општество – Македонија, 2013 г., достапен на https://fosm.mk/wp-content/uploads/publications/Zakoni_pod_lupa_Kniga_6_Raspuka_li_dzidot_od_tishina.pdf
- ^{xii} Европска Комисија, Извештај за напредокот за Македонија, 2012 г., стр.52, достапен на http://aei.pitt.edu/44859/1/Macedonia_2012.pdf
- ^{xiii} Итни реформски приоритети, Јуни 2015 Достапно на https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/urgent_reform_priorities_en.pdf
- ^{xiv} Владата на 25-та седница, одржана на 29.08.2017 година усвои заклучок да се декласифицираат 10 информациите донесени од Владата кои се од јавен интерес и се однесуваат на договорите за доделување на државна помош. Притоа, задолжени се директорите на Агенцијата за странски инвестиции и Дирекцијата за технолошки индустриски развојни зони да ги декласифицираат

информациите кои претходно биле класифицирани од нивната институција, а се однесуваат на информации и договори за доделување на државна помош.

^{xv} Во Програмата за работа на Владата на Република Северна Македонија 2017-2021 беше утврдено дека реформите за членство во ЕУ и НАТО може да се реализираат само во услови на одговорна власт која работи транспарентно и отчетно. Во таа насока, заради зголемување на транспарентноста, од страна на Владата беше најавено имплементирањето на концептот на отворена влада и принципот на активна транспарентност на институциите. Програма за работа на Влада,

http://vlada.mk/sites/default/files/programa/2017-2020/ProgramaVlada2017-2020_08062017.pdf

^{xvi} Известување за почеток на процесот за подготовка на Предлог закон за изменување и дополнување на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер,

https://ener.gov.mk/default.aspx?item=pub_regulation&subitem=view_ann_detail&itemid=XkoOisEV5ujfCo2W+zupwQ==

^{xvii} Во насока на зголемување на активната транспарентност, додека се подготвуваше новиот текст на Законот за слободен пристап, на својата 34 седница на Владата на РСМ, донесена беше одлука за листа на акти и материјали (21 документ, достапни на <http://vlada.mk/InformaciiJavenKarakter>) кои што министерствата беа обврзани да ги објават на своите веб страни. Листата на информации се однесуваше на сите министерства (со исклучок на МВР и Министерство за одбрана), вклучувајќи ги и министрите без ресор.

^{xviii} Службен весник на Република Северна Македонија број 101/2019 од 22 мај 2019 г.

^{xix} Упатство за начинот и постапката за спроведување на Закон за слободен пристап до информациите од јавен карактер, Агенција за заштита на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер, достапно на <https://aspi.mk/wp-content/uploads/2020/09/%D0%A3%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE-%D0%B7%D0%B0-%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D1%82-%D0%B7%D0%B0-%D0%A1%D0%9F%D0%98%D0%88%D0%9A.pdf>

^{xx} Индекс на активна транспарентност 2021г., Центар за граѓански комуникации, достапен на <https://www.ccc.org.mk/images/stories/akt21.pdf> и <https://www.aktivnatransparentnost.mk/>

^{xxi} Проценка на доброто владеење во Северна Македонија и регионот преку Индекс на отвореност 2021, Фондација Метаморфозис, достапен на https://metamorphosis.org.mk/aktivnosti_arhiva/proценка-na-dobroto-vladeenje-vo-severna-makedonija-i-regionot-preku-indeksot-na-otvorenost-sobranie-i-izvrshna-vlast-2021/

^{xxii} Национален акциски план за Партнерството за отворена власт (2021-2023)

<https://ovp.gov.mk/%d0%bd%d0%b0%d1%86%d0%b8%d0%be%d0%bd%d0%bb%d0%b5%d0%bd-%d0%b0%d0%ba%d1%86%d0%b8%d1%81%d0%ba%d0%b8-%d0%bf%d0%bb%d0%b0%d0%bd-%d0%b7%d0%b0-%d0%be%d0%b2%d0%bf/>

^{xxiii} Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап до информациите од јавен карактер, согласно своите надлежности за зголемување на активната транспарентност на имателите на информации од јавен карактер, а во насока на доследно спроведување на одредбите од Законот за слободен пристап до информациите од јавен карактер и остварувањето на правото на граѓаните за слободен пристап до информации, спроведе четири мониторинзи на интернет страниците на јавните претпријатија и установи во надлежност на Општините, Општините и Центрите за развој на плански региони во Република Северна Македонија, на државните институции, како и на основните, апелационите судови, Управниот суд, Вишиот управен суд, Врховниот суд и Судскиот совет во врска со почитување на членот 10 од Законот. Мониторинг извештаите се достапни на следниов линк

<https://ovp.gov.mk/%d0%b8%d0%b7%d0%b2%d0%b5%d1%88%d1%82%d0%b0%d0%b8-%d0%b7%d0%b0-%d0%b8%d0%b7%d0%b2%d1%80%d1%88%d0%b5%d0%bd%d0%b0-%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%b2%d0%b5%d1%80%d0%ba%d0%b0-%d0%bd%d0%b0-%d0%be%d0%b1%d1%98%d0%b0/>

^{xxiv} Стратегија за реформа на јавната администрација, Министерство за информатичко општество и администрација, <http://mioa.gov.mk/?q=node%2F4542>

^{xxv} Стратегијата за транспарентност на Владата на Северна Македонија (2019-2021), достапна на https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/strategii/strategija_za_transparentnost_mk.pdf

^{xxvi} Сепак, имплементацијата на оваа Стратегија беше многу ограничена, а е забележано во „Проценка на нивото на спроведување на Акцискиот план на Стратегијата за транспарентност на Владата (2019-2021)“, достапна на izvestaj_03_izmeni-1.pdf (metamorphosis.org.mk)

^{xxvii} „Проактивна транспарентност: Иднината на пристапот до информации?“ Од Хелен Дарбшир, издавач: Светска банка. Достапно на http://siteresources.worldbank.org/WBI/Resources/213798-1259011531325/6598384-1268250334206/Darbishire_Proactive_Transparency.pdf

^{xxviii} Податоци од неговите надлежности кои ги извршува, односно му се утврдени со закон; основни податоци за контакт со имателот на информацијата; податоци за функционерот или одговорното лице кај имателот на информацијата; основни податоци за контакт со службеното лице за посредување со информации; основни податоци за контакт со лице овластено за заштитено внатрешно пријавување; список на лица вработени кај имателот на информацијата со позиција, службен е-маил и службен телефон; законите и подзаконски акти кои се однесуваат на надлежноста на имателот на информации; органограм за внатрешна организација; стратешки планови и стратегии за работа на имателите; годишни планови и програми за работа; годишен Буџет и завршна сметка; годишни финансиски планови по квартали и програми за реализација на буџетот; ревизорски извештај; видови услуги кои ги даваат имателите на информации; тарифници за надоместоци за издавање на реални акти; начинот на поднесување на барање за пристап до информации; целокупната документација за јавните набавки, за концесиите и за договорите за јавно-приватно партнерство; предлог на програми, програми, ставови, мислења, студии и други слични документи кои се однесуваат на актите од надлежноста на имателот на информации; соопштенија до јавноста, информативни билтени, службени гласила и друго; извештаи за работа кои ги поднесуваат до органите надлежни за спроведување контрола и надзор; статистички податоци за работата, како и други информации, акти и мерки со кои се влијае на животот и работата на граѓаните и кои произлегуваат од надлежноста и работата на имателот на информации и други информации кои произлегуваат од надлежноста и работата на имателот на информацијата

^{xxix} **Насоки за проактивно објавување на информации од јавен карактер за функционери или раководни лица**, подготвен во рамки на проектот „Промовирање на транспарентност и одговорност во јавната администрација“, финансиран од Европската Унија. Достапен на <https://aspi.mk/wp-content/uploads/2021/09/%D0%9D%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%BA%D0%B8-%D0%B7%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE-%D0%BE%D0%B1%D1%98%D0%B0%D0%B2%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%B8%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%B8-%D0%BE%D0%B4-%D1%98%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BD-%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B5%D1%80-%D0%B7%D0%B0-%D1%84%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B8-%D0%B8%D0%BB%D0%B8-%D1%80%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%B0.pdf>

^{xxx} **Прирачник за спроведување на тестот на штетност**, подготвен во рамки на проектот „Промовирање на транспарентност и одговорност во јавната администрација“, финансиран од Европската Унија. Достапен на <https://aspi.mk/wp-content/uploads/2021/09/%D0%9F%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%B0%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B7%D0%B0-%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%A2%D0%B5%D1%81%D1%82-%D0%BD%D0%B0-%D1%88%D1%82%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82.pdf>

^{xxxi} Податоци од **Годишните извештаи на имателите на информации** од јавен карактер за 2019, 2020 и 2021 година во отворен формат. Достапни на <https://aspi.mk/%d0%b4%d0%be%d0%ba%d1%83%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d1%82%d0%b8/%d0%b3%d0%be%d0%b4%d0%b8%d1%88%d0%bd%d0%b8-%d0%b8%d0%b7%d0%b2%d0%b5%d1%88%d1%82%d0%b0%d0%b8/>

^{xxxii} Во рамки на проектот „Унапредување на транспарентноста и отчетноста во јавната администрација“, финансиран од ЕУ, во кој Агенцијата е директен корисник на активности содржани во Компонента 2: „Поддршка на Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер“, изготвени се нова **веб страна на Агенцијата, и е-портали за имателите и барателите на информации**.

^{xxxiii} **Годишен извештај 2021г.**, Агенција за заштита на правото за слободен пристап до информациите од јавен карактер, стр. 4, достапен на https://aspi.mk/wp-content/uploads/2022/04/%D0%93%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BD-%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98_MK.pdf

^{xxxiv} Последен **Извештај од спроведено истражување за правото на слободен пристап до информациите од јавен карактер во Македонија** е спроведено од Фондацијата Отворено општество -

Македонија во ноември 2013 год. Достапно на <http://www.fosm.mk/CMS/Files/Documents/istrazuvanje-tajnost-vo-rabotenjeto-mkd-1.pdf>.

^{xxxv} Двете дебати (фокус групи) беа организирани на 5 и 6 јули 2022г. од страна на Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер во рамките на ИПА2 проектот „Транспарентност и отчетност на јавната администрација“, финансиран од ЕУ, а спроведуван од конзорциум предводен од PwC.

^{xxxvi} **Изјава на службено лице** кај имател на информација на дебата/фокус група за Искуства од досегашното спроведување на новиот Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер и можности за унапредување на остварување на правото за слободен пристап до информации од јавен карактер, одржана на 5 јули 2022г. во рамки на проектот „Унапредување на транспарентноста и отчетноста во јавната администрација“, финансиран од ЕУ, во кој Агенцијата е директен корисник на активности содржани во Компонента 2: „Поддршка на Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер“.

^{xxxvii} **Изјава на барател** на дебата/фокус група за Искуства од досегашното спроведување на новиот Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер и можности за унапредување на остварување на правото за слободен пристап до информации од јавен карактер, одржана на 6 јули 2022г. во рамки на проектот „Унапредување на транспарентноста и отчетноста во јавната администрација“, финансиран од ЕУ, во кој Агенцијата е директен корисник на активности содржани во Компонента 2: „Поддршка на Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер“.

^{xxxviii} Ibid.

^{xxxix} **Годишен извештај за работа 2021**, Агенција за заштита на правото на слободен пристап до информации за јавен карактер, стр. 3 и 4, достапно на https://aspi.mk/wp-content/uploads/2022/04/%D0%93%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BD-%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98_MK.pdf

^{xl} Види енд-нота хх и ххi.

^{xli} **Податоци од Годишните извештаи на имателите на информации од јавен карактер за 2021-отворен формат**, достапно на <https://aspi.mk/%d0%b4%d0%be%d0%ba%d1%83%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d1%82%d0%b8/%d0%b3%d0%be%d0%b4%d0%b8%d1%88%d0%bd%d0%b8-%d0%b8%d0%b7%d0%b2%d0%b5%d1%88%d1%82%d0%b0%d0%b8/>

^{xlii} Види енд-нота хх и ххi.

^{xliii} **Годишен извештај за спроведување на Националната стратегија за спречување на корупцијата и судирот на интереси (2021-2025)**, достапен на <https://dksk.mk/wp-content/uploads/2022/03/Godisen-izvestaj-za-sproveduvanje-na-NS-vo-2021.pdf>

^{xliv} **Стратешки план на Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап до информациите од јавен карактер со Акциски план 2021-2025**, достапен на <https://aspi.mk/wp-content/uploads/2021/06/%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%A8%D0%9A%D0%98-%D0%9F%D0%9B%D0%90%D0%9D.pdf>

^{xlv} **Изјава на претставник од Агенцијата** на дебата/фокус група за Искуства од досегашното спроведување на новиот Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер и можности за унапредување на остварување на правото за слободен пристап до информации од јавен карактер, одржана на 5 јули 2022г. во рамки на проектот „Унапредување на транспарентноста и отчетноста во јавната администрација“, финансиран од ЕУ, во кој Агенцијата е директен корисник на активности содржани во Компонента 2: „Поддршка на Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер“.

^{xlvi} **Одлука за утврдување на висината на надоместокот за материјалните трошоци** за дадената информација од имателите на информации (Службен весник на РСМ број 31/2022 од 08.02.2022год.)

^{xlvii} Службен весник на РСМ бр. 27/2014

^{xlviii} **„Отворен трезор“, односно, увид во трошењата на државата** од Д-р Герман Филков, Скопје 2021 год., достапна на https://fosm.mk/wp-content/uploads/2022/02/studija-na-sluchaj_otvoren-trezor.pdf

^{xlix} **Изјава на барател** на дебата/фокус група за Искуства од досегашното спроведување на новиот Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер и можности за унапредување на остварување на правото за слободен пристап до информации од јавен карактер, одржана на 6 јули 2022г. во рамки на проектот „Унапредување на транспарентноста и отчетноста во јавната администрација“, финансиран од ЕУ, во кој Агенцијата е директен корисник на активности содржани во Компонента 2: „Поддршка на Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер“.

^l Ibid.

^{li} Ibid.

^{lii} **Изјава на барател** на дебата/фокус група за Искуства од досегашното спроведување на новиот Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер и можности за унапредување на остварување на правото за слободен пристап до информации од јавен карактер, одржана на 6 јули 2022г. во рамки на проектот „Унапредување на транспарентноста и отчетноста во јавната администрација“, финансиран од ЕУ, во кој Агенцијата е директен корисник на активности содржани во Компонента 2: „Поддршка на Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер“.

^{liii} Види **Коментар на Законот за слободен пристап до информациите од јавен карактер**, Фондација Отворено општество – Македонија, 2006 од автори Проф. Д-р Борче Давитковски и Проф. Д-р Ана Павловска-Данева

^{liv} **Изјава на барател** на дебата/фокус група за Искуства од досегашното спроведување на новиот Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер и можности за унапредување на остварување на правото за слободен пристап до информации од јавен карактер, одржана на 6 јули 2022г. во рамки на проектот „Унапредување на транспарентноста и отчетноста во јавната администрација“, финансиран од ЕУ, во кој Агенцијата е директен корисник на активности содржани во Компонента 2: „Поддршка на Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер“.

^{lv} **Изјава на барател** на дебата/фокус група за Искуства од досегашното спроведување на новиот Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер и можности за унапредување на остварување на правото за слободен пристап до информации од јавен карактер, одржана на 6 јули 2022г. во рамки на проектот „Унапредување на транспарентноста и отчетноста во јавната администрација“, финансиран од ЕУ, во кој Агенцијата е директен корисник на активности содржани во Компонента 2: „Поддршка на Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер“.

^{lvi} Во Република Бугарија рокот за одоговор на хартиено барање е 14 дена. Во Република Србија, Република Хрватска и Република Босна и Херцеговина рокот е 15 дена.

^{lvii} **Годишен извештај за работа 2021**, Агенција за заштита на правото на слободен пристап до информации за јавен карактер, стр. 5, достапно на https://aspi.mk/wp-content/uploads/2022/04/%D0%93%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BD-%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98_MK.pdf